

Η βαριά οικονομική κρίση που άνοιξε το 2008 έκανε πλέον συνείδηση ότι η ιδέα της οικονομίας δεν μπορεί να είναι αυτή που ήταν έως σήμερα. «Δημιουργήσαμε μία κοινωνία γνήσια υλικής διάστασης και μηδενικής αίσθησης ηθικού χρέους», γράφει ο Γιόζεφ Στίγκλιτς, βραβείο Νόμπελ Οικονομίας. «Δημιουργήσαμε μια κοινωνία ταχύτατης αλλά μη βιώσιμης ανάπτυξης τόσο από κοινωνικής όσο και περιβαλλοντικής σκοπιάς. Μία κοινωνία που αδυνατεί να δράσει συλλογικά για την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων, καθόσον ο κυνικός ατομισμός και ο φονταμενταλισμός της αγοράς διάβρωσαν κάθε έννοια συλλογικότητας μέσω της άγριας εκμετάλλευσης εύρωτων κοινωνικών ομάδων και της δημιουργίας ολοένα μεγαλύτερων κοινωνικών διαφορών... Η οικονομία μεταλλάχθηκε, πολύ περισσότερο από ότι νομίζουν οι οικονομολόγοι, από θετική επιστήμη σε σημαία του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Για να αναδομήσουμε την οικονομία θα πρέπει να αναδομήσουμε πρώτα την οικονομική επιστήμη...»

Οι πρώτες θεωρητικές αναζητήσεις στην κατεύθυνση της δημιουργίας μιας γέφυρας μεταξύ των οικολογικών και των οικονομικών επιστημών ανέρχονται στην δεκαετία του '60 του περασμένου αιώνα, χάριν στο πρωτοποριακό έργο του μαθηματικού και οικονομολόγου Νίκολας Γκεοργκέσκου-Ρόγκεν, του Κέννεθ Μπόουλντινγκ και του Χέρμαν Ντέιλι - μαθητή του Γκεοργκέσκου-Ρόγκεν - αναγνωρισμένου σήμερα σαν θεμελιωτή των οικολογικών οικονομικών και ενός από τους εγκυρότερους ειδικούς στο πεδίο της βιώσιμης ανάπτυξης.

Εως τότε, η έρευνα επικεντρώνονταν ως επί το πλείστον στους τρόπους διεύρυνσης της νεοκλασικής οικονομίας έτσι ώστε να λαμβάνει υπόψη της, κατά κάποιο τρόπο, το δεδομένο των φυσικών πόρων. Το σημαντικότερο αποτέλεσμα της έρευνας στάθηκε ο καθορισμός της ανάγκης ενσωμάτωσης στο οικονομικό κόστος του επιλεγόμενου και «εξωτερικού κόστους», ή του κόστους που επιβαρύνει την συλλογικότητα λόγω της υποβάθμισης της αξίας των φυσικών πόρων. Έρευνα και αναλύσεις αυτού του τύπου έδωσαν υπόσταση σε μία τάση των οικονομικών επιστημών γνωστή και σαν περιβαλλοντική οικονομία.

Η οικολογική οικονομία, αντίθετα, διατηρεί μία ξεκάθαρη κριτική προσέγγιση ως προς την συμβατική οικονομία. Θέτει σοβαρές αμφιβολίες ως προς την θεμελιακή διάσταση των νεοκλασικών οικονομικών τα οποία βασίζονται στην οπτική της συνεχούς ανάπτυξης, για να συντηρούν σαν απώτερα όρια τα όρια της ίδιας της ανάπτυξης: το βιοφυσικό και το ηθικο-κοινωνικό. Από αυτήν την άποψη θεωρείται ότι χρήζουν ριζικής αναθεώρησης όπως υπογραμμίζει και ο Ντέιλι: «Αυτό το οποίο απαιτείται σε αυτό το σημείο δεν είναι μια ανάλυση ευρύτερη ή περισσότερο ενδελεχής μιας ελλειμματικής, αδιέξοδης, οπτικής αλλά μία νέα. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να απορρίψουμε ότι θεμελιώθηκε στην παλαιά. Όταν όμως μεταλλάσσεται η προ-αναλυτική οπτική είναι πολύ πιθανό να απαιτούνται ακόμη και ριζικές τροποποιήσεις της. Η αναγκαία μετατόπιση οπτικής έγκειται στην αναπαράσταση της μακροοικονομίας σαν ανοικτό υποσύστημα ενός περατού φυσικού οικοσυστήματος αντί σαν απομονωμένη, κυκλική, ροή αξιών και ανταλλαγών έξω από κάθε λογική ισορροπιών μάζας, εντροπίας και εξαντλησιμότητας».

«Είναι βασική η κατανόηση του μηχανιστικού δόγματος της βιομηχανικής κοινωνίας του δυτικού κόσμου για να έχουμε πλήρη εικόνα του τραγικού τεχνολογικού και οικονομικού λάθους που στέκεται στην βάση της κρίσης που αναμένει την ανθρωπότητα η οποία σπρώχνεται στο οικολογικό και κοινωνικό αδιέξοδο της απεριόριστης ανάπτυξης», συμπληρώνει ο Ζακ Γκρινεβό στο πλαίσιο ενός δοκιμίου γύρω από τον ρόλο του Νικόλας Γκεοργκέσκου-Ρόγκεν στην θεμελίωση της βιο-οικονομίας. «Θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι, σε θεωρητικό επίπεδο, είναι παντελώς ανεπαρκής η υιοθέτηση μιας οποιαδήποτε μεταρρύθμισης, όπως η αντικατάσταση της νομισματικής λογιστικής από μία ενεργειακή λογιστική, αλλά επείγει η ριζική ανατροπή της οπτικής μας γύρω από την οικονομία και τις διαδικασίες της. Είναι πλέον αναγκαία η ενσωμάτωση του συνολικού μεταβολισμού της ανθρωπότητας και των τεχνολογικών της επεκτάσεων στο βιοσφαιρικό περιβάλλον του πλανήτη ή της «φύσης» που έλαβε σάρκα και οστά μέσω της συνεξέλιξης, δισεκατομμυρίων ετών, έμβιων, άβιων και της Γης της ίδιας, με λίγα λόγια της βιοσφαίρας η οποία κληροδοτείται από γενιά σε γενιά.»

Η κλασική, ή νεοκλασική, οικονομία υιοθετεί μια οπτική η οποία δεν λαμβάνει υπόψη της τα περιβαλλοντικά συστήματα που ενσωματώνουν το οικονομικό υποσύστημα. Η απαρχή της σοβαρής της αμφισβήτησης και η θεμελίωση μιας νέας, εναλλακτικής, οπτικής ανέρχονται στην δεκαετία του '80. Το 1982 η Αν-Μαρί-Γιάνσον του Πανεπιστημίου της Στοκχόλμης οργανώνει ένα συμπόσιο με τίτλο «Η ενσωμάτωση οικολογίας και οικονομίας». Ο Χέρμαν Ντέιλι και ο Ρόμπερτ Κοστάνζα παραλαμβάνουν την σκυτάλη αποφασίζοντας την έκδοση μιας επιθεώρησης την οποία προαναγγέλουν μέσω ενός ειδικού νούμερου της γνωστής

επιθεώρησης «Ecological Modeling». Στον πρόλογο της έκδοσης, ο Ντέιλι και ο Κοστάντζα παρουσιάζουν μια πρώτη, βασική, ατζέντα των οικολογικών οικονομικών.

Το 1988 ιδρύεται η Διεθνής Εταιρεία Οικολογικών Οικονομικών (ISEE) με πρώτο πρόεδρο τον Ρόμπερτ Κοστάντζα. Το 1989 εκκινεί και η έκδοση της επιθεώρησης «Οικολογικά Οικονομικά». Το πρώτο Παγκόσμιο Συνέδριο Οικολογικών Οικονομικών λαμβάνει χώρα στην Ουάσινγκτον τον Μάιο του 1990 και ακολουθεί ένα συμπόσιο του Ινστιτούτο Ασπεν στο οποίο συμμετέχουν 38 ειδικοί καλεσμένοι. Οι εργασίες του Συνεδρίου και του συμπόσιου θα δώσουν αφορμή στην έκδοση «Οικολογικά Οικονομικά: επιστήμη και διαχείριση της βιωσιμότητας» από το πανεπιστήμιο της Κολούμπια με επιμέλεια του Ρόμπερτ Κοστάντζα.

Οι θεωρητικές αναζητήσεις και η έρευνα επί των οικολογικών οικονομικών, με την συνέργεια και άλλων επιστημονικών τομέων, επέτρεψαν στον εντοπισμό ορισμένων από τα βασικά κριτήρια που οριοθετούν την έννοια της βιωσιμότητας. Ο Χέρμαν Ντέιλι, σαν πρωτεργάτης του εγχειρήματος, συνοψίζει:

1. Η κλίμακα της ανθρώπινης επέμβασης στα φυσικά συστήματα οφείλει να περιορίζεται εντός των ορίων της φέρουσας ικανότητας τους.
2. Στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης, η τεχνολογική εξέλιξη οφείλει να βασίζεται στην αύξηση της αποδοτικότητας χρήσης και όχι της αποδοτικότητας εισροών πρώτων υλών και ενέργειας.
3. Ο βαθμός εκμετάλλευσης των φυσικών συστημάτων δεν πρέπει να υπερβαίνει τον βαθμό αυτό-ανανέωσης τους.
4. Η ποσότητα και η ποιότητα των απόβλητων δεν πρέπει να υπερβαίνουν την αφομοιωτική ικανότητα των φυσικών συστημάτων.

5. Η χρήση μη ανανεώσιμων πόρων οφείλει να περιορίζεται στο πλαίσιο της δυνατότητας ανανέωσης τους.

Το τραγικό λάθος της καπιταλιστικής οικονομίας - κάθε είδους και απόχρωσης - συνίσταται στο γεγονός ότι φιλοδοξεί τον προγραμματισμό της οικονομίας από την σκοπιά της συνεχούς ανάπτυξης στο πλαίσιο της ψευδαίσθησης ότι το «σύστημα» μπορεί να διαρκέσει απεριόριστα στον χρόνο. Απέναντι ακριβώς σε αυτή την οπτική τοποθετείται η προσέγγιση των οικολογικών οικονομικών και η θεωρία της οικονομίας της στατικής κατάστασης, έτσι όπως συνοψίζεται από τον Χέρμαν Ντέιλι: «σταθερός αριθμός πληθυσμών και σταθερή ποσότητα προϊόντων, σταθεροποιημένων σε ένα επίπεδο που θεωρείται ικανοποιητικό, με ποσοστά λήψης πρώτων υλών και ενέργειας χαμηλής εντροπίας και ποσοστά αποβλήτων και εκπομπών όσο το δυνατόν χαμηλότερα». Με λίγα λόγια, μια οικονομική οπτική που θεμελιώνεται, κατά προτίμηση, στο πλαίσιο της οικολογικής διάστασης βάσει των νόμων της θερμοδυναμικής.